Josef G. Cascales

Isus Krist

Izazov svijetu

KRŠĆANSKA SADAŠNJOST

Josef G. Cascales

Isus Krist Izazov svijetu

Zagreb, 1975.

Naslov originala:
Jesus-Christus
Welt-provokation
Herausgegeben von Claretiner
Wien, 1975; Bennogasse 21

Preveo:
Prof. Tomislav Petrić

Korektura:
Andrija Vrane

Lektura:
M. Jelenić i Đurđica Zorić

Priredio:
A. Vrane

Izdaje:
Kršćanska sadašnjost
i Župni ured Oborovo
S dozvolom Duhovnog Stola

Tisak:
IBG - Tiskara »Zagreb«, Zagreb, Preradovićeva 21

UVOD

Ovime započinjemo novi niz izdanja, biblioteku »Kursiljo«. Bit će to sveščići u kojima ćemo iznositi glavne misli i teme koje se obrađuju na Kursilju — tečaju radosnog naviještanja kršćanstva.

Kroz ovaj niz postepeno će se upoznati duh Kursilja. Inače Kursiljo kao događaj ima bitnu karakteristiku doživljaja. Stoga se Kursiljo u potpunosti može upoznati tek prisustvovanjem tom tečaju. Kursiljo je bitno kristovski i kristološki je usmjeren. Zato započinjemo ovu biblioteku sveščićem o Kristu.

Slijedeći sveščići približit će nam ono bitno u kršćanstvu: milost, sakramente, radost, odgovornost, vrline vjere, nade i ljubavi, zajedništvo; ali razumljivim jezikom i suvremenim pristupom.

Priređivači

Teško je predstaviti bit živog organizma. I Kursiljo je takav organizam. Neki ga definiraju kao:

— *radosno širenje kršćanskog bića.*

— *proročko i kerigmatsko naviještanje Krista.*

— *doživljaj bitnoga u kršćanstvu s ciljem da kršćanstvu dadne okosnicu.*

— *novi Duhovi u našem vremenu.*

— *duhovno krštenje krštenih.*

— *buđenje na život milosti.*

— *duhovno otrežnjenje i njegov odraz u životu, tako da kršćani budu stalno svjesni da su kršteni.*

1. Bolest, trpljenje, slabost i tama svakidašnjeg života podsjećaju čovjeka da je izgubio raj, i tjeraju ga u potragu za tim izgubljenim rajem. To je čovjekova zadaća. Tko će nam međutim pokazati put prema njemu? Tko će nam donijeti otkupljenje? Da li postoji otkupitelj? — Ta si pitanja čovječanstvo postavlja tokom čitave svoje povijesti. U petnaestoj godini vladanja Tiberijeva na Bliskom istoku jedan mladi čovjek, kome je ime Isus, tvrdi da nam on donosi otkupljenje. Od tada je čovječanstvo pozvano da se suoči i razračuna s tom tvrdnjom. Svi ponavljaju pitanje koje je Krstitelj preko svojih učenika postavio Isusu: »Da li si Ti onaj, koga očekujemo, ili moramo još i dalje čekati?« (Usp. Mt. 11, 3; Lk. 7, 19—20)

2. Krist je jednom svojim učenicima postavio pitanje: »Što kažu ljudi o meni? Što pripovijedaju o meni? Za koga me drže?« A oni ga izvješćuju da ga neki drže za Ivana Krstitelja, ili za Iliju, ili Jeremiju, ili inače za nekog proroka. U gradu u kojem je odrastao — u Nazaretu — držali su ga za neugledna čovjeka koji ne bi mogao biti ništa izvanrednoga. Njegovi roditelji i rođaci bili su svima poznati. On

sam je pak, kao svaki normalni čovjek, neupadno rastao u njihovoj sredini! Zar se tu ne obistinjuje riječ Biblije o »skrivenom Bogu?« (Usp. Mt 15, 13—14; Mt. 13, 54—56)

3. Ali Krist pita dalje izazovno: »A vi, — za koga me vi držite?« Petar je odgovorio u ime učenika: »Ti si Mesija, Sin živoga Boga« (Mt. 15, 15—16). Kristovo je pitanje u povijesti ostalo kao izazov svim ljudima, izazov koji se više ne može ignorirati.

4. Petar je rekao da je Isus Mesija. To isto izražava naša riječ Isus-Krist. »Međutim to ime Isus Krist, koje poznajemo od djetinjstva predstavlja za nas najtežu zagonetku, čim ga pokušamo rastaviti u njegove sastavne dijelove. Kad mislimo na Isusa, onda naime podrazumijevamo osobu koja pripada povijesti i koja stvara povijest. Kad kažemo Krist, obilježavamo toga povijesnoga Isusa jednim počasnim imenom iza kojeg se skriva njegova zadaća koju mu je Bog povjerio, kao i njegovo djelovanje, koje više ne pripada čistoj ovosvjetskoj povijesti; tim je njegovim djelovanjem naime Bog radi našega spasenja zahvatio u povijest ovoga svijeta.« (J. R.

Geiselmann, »Die Frage nach dem historischen Jesus«, str. 15)

5. Tajna »Isus Krist« zahtijeva previše od čovjeka koji nije usidren u vjeri. Već u ranoj povijesti kršćanstva pokušali su tom tajnom ovladati tako što se nisu osvrtali na »Isusa«, te su naglašavali samo »Krista«: to je monofizitizam; ili tako što su »Isusa« posve odijelili od »Krista«, te svakome od njih pridavali zasebno opstojanje: to je nestorijanizam.

6. Pavao se nakon svoga obraćenja zadubio u tajnu Kristovu. Tko je, po Pavlovu mišljenju, Krist? — »Krist je slika nevidljivoga Boga, Prvorođenac prije svakog stvorenja. Jer u njemu je bilo sve stvoreno. On je prije svega, i po njemu sve postoji. — On je glava svoga tijela, Crkve. — On je »sve i u svemu«. (Usp. Kol. 1; Fil. 2; Kol. 3, 11)

7. Pisac (sastavljač) prve poslanice Titu kaže o Kristu: »On je ljubav Božja prema čovjeku, koja je postala vidljiva i opipljiva!« (Tit. 3, 4)

8. Muhamed vidi u Isusu Kristu proroka, proroka koji je već u kolijevci govorio, ali

on niječe da bi tko Boga mogao bilo gdje vidjeti ili naći, osim u Alahu. »Anđeli rekoše: 'O Marijo, Alah ti svojom riječi poručuje veselu vijest: Njegovo ime treba biti Mesija, Isus, sin Marijin, koga se časti u ovom i u drugom svijetu, on je jedan od onih koji su Bogu bliski.' — Mesija, sin Marijin, bio je samo prorok; sigurno, drugi proroci prije njega su umrli. I njegova majka je bila ljubiteljica istine. — Doista, nevjerojatni su oni koji kažu: 'Alah nije nitko drugi nego Mesija, sin Marijin', dok je Mesija ipak samo rekao: 'O djeco Izraelova, klanjajte se Alahu mojemu i vašemu Gospodinu.'« (Koran, sura 3, 46; sura 5, 76; 5, 73)

9. Franjo Asiški — a s njime kršćanski srednji vijek Zapada — odgovara na pitanje Kristovo više životom nego riječima: »Ti si Sin živoga Boga.«

10. Voltaire je govorio Kristu: »Isuse, ti moraš biti moj jedini učitelj.«

11. A Nietzsche: »S malo tolerancije moglo bi se izrazom Isus označiti — slobodan duh.«

12. Heine pak: »Svagdje, gdje god veliki Duh izgovara svoje misli, jest Golgota.«

13. Krist postavlja pitanje i današnjim ljudima. A kako odgovaraju ljudi današnjice? Ne mnogo drugačije nego u vrijeme Kristovo. U jednoj anketi o Isusu dali su ljudi svih doba starosti slijedeće i slične odgovore:

— Nenormalan čovjek,
— Meni nije još ništa rekao,
— Čovjek kao i drugi
— Liječnik
— Čovjek sa socijalnim idejama koje su prikladne i za 20. stoljeće
— Krivotvorena povijest
— Isus Krist je stvarnost — Sin Božji
— Novi čovjek, nada
— On je htio ispuniti volju Očevu, čovječanstvu donijeti otkupljenje.
(Vidi: »Jesus von Nazareth«, Grünewald Materialbücher, str. 15—27)

14. I u svakidašnjici djeluje lik Kristov uzbudljivo. Mnogi pokreti obnove u ime Isusovo dokazuju da njegov lik uvijek iznova iznenađuje, očarava, privlači. Nerijetko se na autima može čitati štampana ponuda: »Ako je tvoj Bog mrtav — uzmi moga! Isus živi!« A kod američke mladeži postoji krilatica »Isus je 'tu'«!

15. A kako na pitanje Kristovo »Što vi mislite, tko sam ja?« odgovaraju ljudi koji su mnogo trpjeli i duboko ljubili?

16. Krist kao velika ponuda ljubavi Božje ljudima progovara u prvom redu onima koji su kroz trpljenje sazreli i onima koji su u ljubavi duboko ukorijenjeni. Ako takvi ljudi susretnu Krista, odgovaraju izvanredno duboko na njegovo pitanje »Što vi mislite, tko sam ja?«

17. Gandhi je tvrdio: »Duhu se Kristovu nitko ne može oduprijeti!«

18. Rabindranath Tagore je molio: »Učitelju Isuse, u Evropi više nema mjesta za tebe. Dođi, nastani se kod nas u Aziji, u Budhinoj zemlji. Naša srca su zatočena u žalosti, Tvoj dolazak će nas osloboditi.«

19. Dostojevski je, kad je nakon pet godina napustio radni logor u Sibiriji, napisao: »Ja sam dijete ovog stoljeća, dijete nevjere i sumnji; to sam do današnjeg dana, i to ću ostati do groba. Kakve sve muke nisam pretrpio, i trpim još uvijek, radi svoje žeđi za vjerom koja je u mojoj duši to jača što više dokaza govori protiv nje. No Bog mi

je katkada ipak darovao trenutke potpuna mira: To su trenuci u kojima ljubim i svjestan sam da drugi mene ljube; u takvim trenucima ispovijedam svoj Credo. Taj je Credo vrlo jednostavan: vjerovati da nema ništa ljepše, dublje, simpatičnije, pametnije, herojskije i savršenije od Krista. Ljubomornom ljubavlju kažem tada sam sebi: ne samo da takvo nešto ne postoji nego nikad više ni neće postojati. Još više: kad bi mi netko dokazao da je Krist izvan istine, tada bih ja prije pristao uz Krista nego uz istinu.«

20. Kao što Krist nas pita: »Za koga me vi držite?«, tako želimo i mi njemu postaviti pitanje: »A što kažeš ti sam o sebi?« A on nam ne ostaje dužan odgovora: »Ja sam kralj, ali ne zemaljski kralj. Ja sam sin Čovječji. Ja sam kao zaručnik u čijoj blizini se svatko raduje. Ja sam spasenje svijeta. Ja sam svjetlo ljudi. Ja sam Put, Istina i Život. Ja sam sudac. Ja sam vaš osloboditelj, vaš učitelj, vaš sluga. Ja sam vaša duhovna hrana koja vam daje da živite i dalje preko smrti. Ali točno upoznati tko sam ja može samo Otac.« (Usp. Iv. 18, 33—38; Mk. 14, 62; Mt. 9, 15; Iv. 3, 17; Iv. 8, 12; Iv. 14, 6; Iv. 5, 22; Iv. 8, 36; Iv. 13, 12—15; Iv. 6, 35 i 50; Mt. 11, 27)

21. Sa svojim propovijedanjem o aplosutnoj ljubavi Isus je jedinstvena pojava u povijesti cijelog čovječanstva. Ni prije ni poslije nije ni jedan osnivač religije kao ni jedna religija naviještala bezuvjetnu, jedinstvenu i bezgraničnu ljubav kao Krist. Krist propovijeda ljubav radi ljubavi, ljubav je sve u njegovu propovijedanju.

22. Muhamed naviješta: »Vjeruj u Alaha i u sudnji dan! — Budi zahvalan i poslušan Alahu!« Bezuvjetna i sveobuhvatna ljubav Koranu je nepoznata.

23. Zaratustra naviješta monoteizam, ali njegov je Mudri Gospodin učitelj i sudac: mazdaizam je religija zakona. Mazdaizam i parsizam strogo paze na vanjsku — kultsku čistoću. Zaratustra je u službi zakona principijelno netolerantan. — Isusova je religija milost i ljubav, Isus je pun ljubavi također i prema onima koji drugačije vjeruju (usp. Iv. 4), za Isusa je odlučujuće ono što je u čovjekovoj nutrini. (vidi: Mt. 15, 18—20).

24. Budha se kao »pokazatelj puta« trudio pokazati ljudima put iz egzistencijalnoga zla, iz prisilnog lanca ponovnog rađanja u

individualnu formu života; trudio se pokazati put otklanjanja »trpljenja«, i to po stupnjevima: etičko-asketska stega, poniranje, prosvjetljenje. Pra-budizam smatra međutim da se spasenje postiže ulaskom u nirvanu, u jedno nepersonalno i besvjesno mirovanje. — Isusova religija usmjerena je na Boga Oca koji se u ljubavi brine za ljude (usp. Lk. 15). Spasenje koje nam Krist nuđa milosna je ljubav Oca koji nas privlači k sebi.

25. Konfucije (Kung-tse: »učitelj Kung«) naviješta vjeru u vječni zakon svijeta prema kojem čovjek treba djelovati. Konfucije ne naviješta otkupljenje, nego ispravno djelovanje. O ljubavi prema Bogu i bližnjemu nema kod Konfucija ni spomena. Kod Isusa nije, kao kod učitelja Kunga odlučujuće ispravno ćudoredno držanje, nego odnos ljubavi prema Bogu. (Usp. Mt. 22, 40)

26. Što nam kaže povijest o Kristu? — Takozvana »Istraživanja Isusova života« htjela su umjesto »dogmatskog Isusa koji ima dvije naravi« (bio je Bog i čovjek) staviti u prvi plan historijskog Isusa, — jer da je taj za modernog čovjeka prikladniji. »Posljedica toga je bila da je svaka slijedeća epoha novo-vijeke teologije otkrila u Isusu

svoje ideale. U njemu su otkrili prijatelja ljudi, umjetnika, mudroga učitelja ćudorednih ideala, prijatelja siromašnih, revolucionara, i tome slično. Duga je i promjenljiva povijest istraživanja Isusova života, počevši od Reimarusa preko D. F. Straussa, F. Schleiermachera, E. Renana, A. von Harnacka, pa do danas. Budući da je i u znanostima sve moguće, poricao je među drugima A. Drews početkom ovog stoljeća dapače i povijesnost Isusa, i jednostavno ga proglasio čistim mitom. U međuvremenu se to danas opet javlja u još samo zastarjelim komunističkim priručnicima.« (W; Kasper, »Einführung in den Glauben«, str. 44.)

27. Marksist Ernst Bloch rekao je: »Krista su pokušali rastopiti u čiste legende, kao Mojsija ili Wilhema Tella. Ljudi se mole djetetu koje je rođeno u staji . . . Pri tom je staja zbiljska. Jedno, tako priprosto porijeklo osnivača ne izmišlja se. Priča nikad ne ocrtava bijedu, i to bijedu koja se nastavlja čitava života. Staja, stolarev sin, zanesenjak među priprostim ljudima i na koncu vješala — to je građeno iz povijesnog materijala, a ne iz zlatnoga; a priče tako vole zlatni materijal.« (E. Bloch, Das Prinzip Hoffnung III, str. 1482)

28. U spisima Josipa Flavija nalazimo najstarije izvankršćansko svjedočanstvo o Kristu (oko god. 94.). Doduše, do nedavno je bio poznat samo jedan krivotvoreni tekst. Stručnjaci naših dana vjeruju da su pronašli izvorni tekst: »U ono vrijeme živio je mudar čovjek po imenu Isus. On je provodio primjeran život, i bio je poznat zbog svoje nauke i dobrih djela. Mnogi od Židova i od drugih naroda bili su njegovi učenici. Pilat ga je osudio na raspeće i smrt, ali oni koji su bili njegovi učenici nisu zapustili njegove nauke. Oni pripovijedaju da im se on tri dana nakon raspeća pojavio i da živi. Možda je on Mesija o kome su proroci izrekli prekrasne stvari.«

29. Isus je čovjek, i ništa što je ljudsko nije mu tuđe: »Ništa što je ljudsko, nije tuđe tom Isusu: i k njemu pristupa Sotona, napasnik. Tegoba dana umara i njega, tako da liježe otraga u čamac i tako tvrdo spava da ga nisu mogli probuditi ni snažna oluja, ni voda koja je ispunjala čamac. (Mk. 4, 37. slj.). On je gladovao (Mk. 4, 2; Mk. 11, 12), i žedan je bio (Iv. 19, 28). Promatrajući grad Jeruzalem, i prilikom smrti prijatelja Lazara plače (Lk. 19, 41; Iv. 11, 35).

Žalostan je i plaši se (Mt. 26, 37). Njegova duša postaje do smrti žalosna (Mt. 26, 38). Pretrpio je i smrtni strah (Lk. 22, 24). Isus nije mračnjački asket. Otvoren je za radosti svijeta, i ne odbija kad ga zovu na gozbu. Zavidnici ga radi toga nazivaju izjelicom i pijanicom (Mt. 11, 19; Lk. 7, 35). Imao je ljude koji su mu bili bliski, kao svoga 'prijatelja' Lazara i njegove sestre Mariju i Martu (Iv. 11, 11), u čiju je kuću rado zalazio (Lk. 11, 38, 42; Iv. 11, 17). Ne ustručava se, nasuprot praksi rabija, uzeti u svoju pratnju žene koje se za njega brinu: Mariju Magdalenu, Ivanu, ženu upravitelja Herodova Huze, Suzanu i mnoge druge, koje su mu služile svojom imovinom.« (Lk. 8, 3). (Usp. J. R. Geiselmann, »Die Frage nach dem historischen Jesus«, str. 202).

30. Isus je Židov. Cjelokupna njegova osoba, njegovo mišljenje, govor i djelovanje obilježeni su njegovom židovskom okolinom. I sigurno je da je zajednica »djece svjetlosti« iz Kumrana imala utjecaja na njegov život. Pa ipak je Isusov nastup »nastup izabranoga i pozvanoga navjestitelja radosti i zaručnika. Ono što Isusa najjasnije dijeli od farizejizma i od Esena, jest njegova nadmoć nad zakonom: njegovo se mesijanstvo očituje u neposrednu primanju zapovijedi od Oca, i najviše zasvjetljuje onda kad on traži i nalazi izgubljeno i odbačeno u Izraelu (Mt. 10, 6; 18, 22 slj.). Nebeski Otac želi da njegova ljubav bude neograničena i neiscrpna u prvom redu i upravo za one koji su izgubljeni.« (J. R. Geiselmann, »Die Frage nach dem historischen Jesus«, Str. 210).

31. »Isus ne ograničuje svoj nauk, poput rabina, samo na prostor sinagoge. On poučava na svom putovanju kroz Galileju, na obalama Genezaretskog jezera. I njegova okolina je potpuno ne-rabinska: to su carinici i grešnici, žene i djeca. Njegov način poučavanja isto je tako protivan rabinskom. Njegova se pouka ne ograničava samo na tumačenje teksta sv. Pisma (Lk. 4, 18 slj.; Mt. 5, 17—48); on dapače proklamira volju Božju, i to tako da je ne pokušava zaobići Zakonom (Mt. 5, 21—48). On apelira na iskustvo iz prirode, iz svakodnevnog života ljudi. Njegove mudre izreke su zorne i jednostavne; on upućuje na sol koja postavši bljutava gubi svoju snagu i biva stoga bačena (Mt. 5, 13); pokazuje grad na gori koji se ne može sakriti, svjetlo koje se ne stavlja pod varićak (Mt. 5,

14). Govori kako je beskorisno brinuti se previše, budući da svom životu ne možemo ništa nadodati. (Mt. 6, 27; usp. Mt. 6, 34).« (Usp. J. R. Geiselmann, »Die Frage nach dem historischen Jesus«, str. 213).

32. »Isto tako su i njegove *prispodobe* zorne, zato i tako pristupačne. Pismoznanci su prispodobama htjeli razjasniti smisao jednog teksta sv. Pisma; za Isusa su pak one sredstva kojima svojim slušačima zorno pokazuje u čemu je bit Božjeg gospodstva. U tim je prispodobama zahvaćena bit i stvaralaštvo, sve bogatstvo ljudskog životnog iskustva. Isus promatra ptice nebeske (Mt. 6, 26; Lk. 12, 24) koje ne siju i ne žanju, pa ipak ih Otac nebeski hrani. Promatra poljske ljiljane i njihov rast, ljiljane koje njihov Stvoritelj tako bogato oblači, da i Salamon u svem svojem sjaju mora prema njima potamniti (Mt. 6, 26—30); on promatra smokvu kako tjera listove (Mk. 13, 28). Promatra sijača kako sije sjeme (Mk. 4, 4—9; Mt. 13, 1—8). Gleda oblake kako se dižu sa zapada i nagoviještaju dolazak kiše, u vjetru s juga pak vidi navjestitelja vrućine (Lk. 12, 55). Promatrao je munju koja zasvijetlivši na istoku obasjava čitavo nebo do zapada (Mt. 24, 27), sunce koje izlazi dobrima i zlima, kišu koja

svima donosi blagoslov (Mt. 5, 45). Isus pozna razornu snagu rđe i moljaca (Mt. 6, 19), i nisku cijenu vrabaca (Mt. 10, 29). Promatrao je lutajuće pse kako ližu rane siromašnim prosjacima koji leže uz puteve (Lk. 16, 21). Sva ta promatranja uzima on u svoje prispodobe, da bi Božanske istine učinio zornima.« (Usp. J. R. Geiselmann, »Die Frage nach dem historischen Jesus«, str. 213—214).

33. »U njegovim je prispodobama zahvaćen i cijeli ljudski život: otac koga njegovo dijete moli za kruh ne daje kamenje; i ako zaželi ribu, ne daje mu zmiju; ako bi htjelo jaje, ne daje mu štipavca (Mt. 7, 9 i paral. mjesta). Isus promatra ženu dok mijesi kruh i zapaža kako u tri mjere brašna stavlja samo malo kvasca i kako se zatim sve tijesto ukvasi (Mt. 13, 33). Njemu je poznat težački posao seljaka (Mt. 13, 1—30) i nevolja udovice koja teži za svojom pravdom (Lk. 18, 2—5), promatra ljude kod žrtvene blagajne: zapaža kako bogati bacaju mnogo u blagajnu, a siromašna udovica samo jedan novčić, te tako jedni daju od svoga suviška dok sirota daje sve što ima (Mk. 12, 41—44). On zna kako je to, kad se gospodar vraća kući i traži račun od svojih slugu, te pošteni rad dobiva za-

služenu plaću, a lijenost biva kažnjena (Mt. 25, 13—30). On uočava besposlene kako stoje na trgu i traže posao, promatra posjednika vinograda kako se u svako doba dana pojavljuje na trgu da ih unajmi, a na večer isplaćuje nagrade (Mt. 20, 1—10). A ako se radi o gradnji, tesarov Sin znade da prije svega treba načiniti točan proračun troškova; on je naime vidio pokoju građevinu koja nije mogla biti dovršena jer je ponestalo novca, tako da se oštećeni morao bojati izrugivanja (Lk. 14, 28 slj.). U prvom redu važni su čvrsti temelji na koje kuća treba biti postavljena, inače bi oluje i nevrijeme mogle prouzročiti katastrofe (Mt. 7, 24—27). Ni politika nije tom učitelju strana: bolje je sporazumjeti se u miru nego se upustiti u rat s nadmoćnijim protivnikom. Poznato mu je također da knezovi podjarmljuju svoje narode, a velikaši vladaju nad njima (Mt. 20, 25).« (Usp. J. R. Geiselmann, »Die Frage nach dem historischen Jesus«, str. 214—215).

34. »Ta iskustva koja već svaki čovjek posjeduje, ili ih u svako vrijeme može steći, pomažu Isusu da dođe u neposredni kontakt sa svojim slušačima. Stoga ih odmah na početku može povući u svoje propovijedanje, time što ih oslovljava: Tko je među vama? (Mt. 12, 11). Koji čovjek od vas? (Lk. 15, 4). Što mislite? (Mt. 18, 12; 21, 28). To bogato iskustvo, ta mudrost života služi mu kao sredstvo propovijedanja o kraljevstvu Božjem. A jedinstveno je u tim prispodobama to što njima on pred svojim slušačima ujedno ocrtava sudbinu svoje poruke kao i svoju vlastitu sudbinu.« (Usp. J. R. Geiselmann, »Die Frage nach dem historischen Jesus«, str. 215)

35. Isus uvijek iznova naziva sebe »Sinom čovječjim«. Ta riječ u evanđeljima dolazi oko sedamdeset puta. Najvjerojatnije ta riječ, kao »kristološka počasna oznaka«, potječe od samoga Krista. Otvoreno se Isus priznaje Sinom čovječjim, kao i Mesijom, tek na koncu svoga života, pred sudom. (Mk. 14, 62; Mt. 26, 24)

36. »S tvrdnjom da je on Sin čovječji, povezuje Isus s jedne strane izrazite izjave kao što je tvrdnja da ima moć i vlast opraštanja grijeha (Mk. 2, 20), da je gospodar subote (Mk. 2, 28), da će jednoć sjediti s desne Bogu i pojaviti se na oblacima nebeskim kao sudac svijeta (Mk. 8, 38; 13, 26; 14, 62; Mt. 24, 27, 39, 44). S druge pak strane povezuje te svoje oznake s izjava-

ma o jednostavnosti: Sin čovječji nema
gdje skloniti svoje glave (Mt. 8, 20), i time
je siromašniji od lisica koje imaju svoje
rupe, kao i od ptica koje imaju svoja gni-
jezda (Lk. 9, 58). On nije došao da mu se
služi (Mt. 20, 28); bit će izručen ljudima
(Lk. 9, 44); mora mnogo trpjeti i bit će ubi-
jen (Mt. 20, 18). Time što Isus svoje oznake
usko povezuje s trpljenjem, on upućuje
svoje učenike u čemu je zapravo njegova
mesijanska zadaća. Originalno je u tom
označivanju sama sebe to da Isus dosadaš-
nju suverenost lika Sina čovječjega koji
treba doći kao sudac svijeta povezuje s
oznakama poniženа lika koji trpi i pove-
zuje se s onima koji se žrtvuju. Čini se da
je Isus liku 'Sina čovječjega' pridodao no-
ve crte Izaijina Sluge Božjega, što osobito
dolazi do izražaja u nagoviještanju njegova
trpljenja. Sin čovječji mora kao Božji slu-
ga proživjeti svoj zemaljski život. S time
stoji također u uskoj vezi tajna Mesije kod
sinoptika: budući da je Isus nepoznati i
neotkriveni sluga Božji, mora njegova me-
sijanska tajna za javnost ostati za sada
skrivena. (J. R. Geiselmann, »Die Frage
nach dem historischen Jesus«, str. 223.)

37. Da li je Isus Mesija? »Njegovo je djelovanje mesijansko. Ako se pak pojavljuje *ime* Mesija, uvijek to biva tuđim ustima, kao na primjer Petrovim (Mt. 16, 16; Lk. 9, 21). Isus tada većinom zapovijeda da se o tome šuti — očito zbog toga jer se boji da time ne bi pobudio kod naroda političke nade. Te političke nade oživljuju kod naroda kad ga je narod htio učiniti Kraljem (Iv. 6, 15). Umjesto toga Isus interpretira svoj mesijanski odnos likom Sina čovječjega koji trpi (Mk. 8, 31; Lk. 9, 22). Otvoreno priznaje da je Mesija tek pred sudom Velikog vijeća, kad na pitanje Kaife da li je on Mesija, Sin Blagoslovljenoga, odgovara: Ja jesam (Mk. 14, 61 slj. i paral. mjesta). Optužen pred upraviteljem Poncijem Pilatom da buni narod, i da se izdaje za kralja-Mesiju; upitan od Pilata da li je on kralj Židovski, odgovara Isus: 'Ti kažeš' (Mk. 15, 2 i paral.), 'Da, ja jesam kralj' (Iv. 18, 37).« (Usp. J. R. Geiselmann, »Die Frage nach dem historischen Jesus«, str. 231.)

38. »Isus je *jedini* Sin Božji (Mk. 12, 1—12). Čovjeku Isusu kao Sinu nema među ljudima jednakoga, svojom voljom stoji iznad anđela, i samo ga Otac nadvisuje (Mk. 13,

32); 'veći je od Salomona' (Mt. 12, 41; Lk. 11, 32), 'on je više od hrama' (Mt. 12, 6), 'više je od anđela nebeskih koji njemu služe' (Mk. 13, 27). To njegovo priznanje da je Sin Božji Isus nagovještava svojim djelovanjem, time što si uzima pravo opraštati grijehe (Mt. 9, 6; Mk. 2, 5; Lk. 5, 20). Pismoznanci to naslućuju, i svoje slutnje izražavaju pitanjem: 'Tko može opraštati grijehe, osim jedinog Boga!' (Mk. 2, 7; Lk. 5, 21). Taj jedinstveni odnos između Oca i Sina dolazi do izražaja u 'ivanovskom' logionu (Mt. 11, 27; Lk. 10, 22): 'Nitko ne poznaje Sina, osim Oca, i nitko ne pozna Oca osim Sina.' Tajna je Sina prema tome tako velika da samo spoznaja Boga Oca može dostajati da bi se ona iscrpno mogla otkriti — kao što je i tajna Očeva tako nedokučiva da opet samo Sinova spoznaja dostaje da bi se mogla upoznati. Sinova spoznaja je prema tome jednaka Očevoj.« (Usp. J. R. Geiselmann, »Die Frage nach dem historischen Jesus«, str. 226.)

39. »Isus Krist je uskrsnuo! Uistinu, On je uskrsnuo!« Tako su se kršćani stoljećima pozdravljali! Već najstariji Credo (vjerovanje) Crkve glasi: »Krist je prema Pismima umro za naše grijehe, bio je pokopan,

treći je dan uskrsnuo suglasno Pismima, ukazao se Kefi (Petru), a potom dvanaestorici apostola.« Sveti Pavao dodaje da se Krist ukazao grupi od pet stotina braće, Gospodinovu bratu Jakovu, svim apostolima zajedno i konačno njemu samome.« (1 Kor. 15, 3—9). Svjedočanstva i izvještaji su jednoznačni i jasni: »Krist je uskrsnuo! Uistinu, on je uskrsnuo!« I zato naša vjera u njega nije ludost.

40. »Tek sada (nakon uskrsnuća) u svjetlu njegova novog života i po iskustvu njegova Duha posatlo je učenicima jasno da je Bog — a bio je to ipak pravi Bog! — od početka bio s njim, i kako čvrsto je on, čitavom svojom osobom, stajao i stoji za Boga sama i za ljude.

Tek sada je postalo jasno kako upravo križ nije događaj prokletstva, nego je sâm događaj spasenja, te kako je snjime već započelo kraljevstvo Božje pomirenja, slobode, pravde, ljubavi i mira.

Tek sada dobiva njegova osoba definitivno i jedinstveno značenje za sve koji se vjerujući prepuštaju njemu.« (Usp. Hans Küng, »Was in der Kirche bleiben muss«, str. 33.)

41. »Tek sada (nakon uskrsnuća) prenose se na njega različite titule i predodžbe svijeta (osobito o njegovoj preegzistenciji i postegzistenciji) i po njemu dobivaju svoje značenje: on je Krist, Mesija, Pomazanik Božji, Božja Riječ koja je tijelom postala, Sin Božji, konačna Božja objava.

Tek sada ispovijedanjem njega nastaje zajednica vjernika — Crkva, koja nosi njegovo ime i koja je nošena njegovim Duhom, Duhom Svetim: to su oni koji su krštenjem u njegovo ime izdvojeni i sjedinjeni u gozbi Njemu na spomen.

Tako je od navjestitelja Poruke postao Naviještani: on sam je sažetak i konkretna punina poruke o Božjem kraljevstvu, on sam je kršćanska poruka. *On sam je dakle ono po čemu se raspoznaje što je kršćansko*, On sam je duša Crkve: *On sam i sve i sve što je s njime dano jest ono što u Crkvi mora ostati.*« (Usp. Hans Küng, »Was in der Kirche bleiben muss«, str. 34.)

42. Krist je Riječ Božja koja je čovjekom postala. ON je Božja poruka čovjeku. ON je Evanđelje. ON je Božja otkupiteljska Riječ nama progovorena. ON nam je dao poruku ljubavi, mira i radosti.

43. U naše se vrijeme govori o »Stvari Isusovoj«. Bez sumnje vrlo je važno stalno se udubljivati u »centralnu brigu«, u ono što je središnje u poslanju Kristovu. A centralno u poslanju Kristovu jest klanjanje Ocu; to da svi ljudi priznaju Boga; predanje svih ljudi Bogu; uspostavljanje novoga poretka ljubavi između Boga i ljudi, a to znači otkupljenje, oslobođenje, prâva i konačna sloboda. »Isusova stvar« je, govoreći riječima Evanđelja, naprosto »Kraljevstvo Božje« — »Kraljevstvo nebesko«.

44. »Novozavjetna egzegeza, koja je ovdje najpozvanija da bude pitana, usprkos sve svoje mnogoglasnosti ne ustručava se dati jednoznačan odgovor: u pravom smislu 'Isusovskom' ('Isusovom stvari') treba smatrati neobičnu *slobodu Isusovu.* Kod toga treba svaku riječ te definicije uzeti ozbiljno, ako želimo da jedan teološki izričaj ne bude zamijenjen nametljivim priželjkivanjima i suvremenim nesporazumima. Nije riječ o tome da je 'sloboda' naprosto bila ili je još sada stvar Isusova; nego treba govoriti o *njegovoj* slobodi.

Stvarnost osobite slobode Kristove je nepobitna i mnogostruko posvjedočena. Tako nema sumnje da su proces i heretička smrt neposredne posljedice Isusove slobode, ka-

ko se ona očitovala u njegovu ponašanju (prestupanje zakona) i u njegovu propovijedanju (kritiziranje Tore). Njemu svojstvena djela u njegovu propovijedanju komentiraju tu slobodu.« (J. Nolte, u »Jesus von Nazaret«, str. 219—220.)

45. »Isusova *kritika zakona,* koja je za posljedicu imala njegovu smrt, temeljna je datost i Pavlove nauke o otkupljenju, koja Isusovu slobodu i križ tumači kao ideologiju slobode i križa.

U velikim sklopovima: Zakon i Evanđelje, Slovo i Duh, Tijelo i Duh, Smrt i Život, biti-Sluga — biti-Sin, stalno se ponavlja neprestana tema kršćanske slobode.« (Isti autor, str. 220.)

46. »Daljnja crta osobite Kristove slobode jest otvorenost za čovjekovu zbilju. Takva otvorenost, to biti-slobodan-za-druge, pod imenom *ljubav* kao stvar Isusova uvijek je bila izražena i naglašena kao centar njegova propovijedanja, i naprosto kao kršćansko Evanđelje. Takova *ljubavlju određena* i konačno *razapeta sloboda,* naznačuje da se razlikuje od opće-svjetske slobode. Sloboda Isusova, koja ne traži i ne brani vlastitu slobodu, nego gleda da bude

slobodna i otvorena za druge, nadilazi strahote jedne slobode koja se pokušava izboriti srdžbom, osvetom i borbom. Tako Isusova sloboda 'otkupljuje' najveću ljudsku nadu: upravo slobodu.« (Isti autor, str. 221.)

47. »Historijski nalaz je jasan. Isusova sloboda, njegova sigurnost, otvorenost i ljubav temelje se na vjeri u Boga, koga on naziva 'Otac'. Taj se Otac milostivo zauzima za grešnike, brine se za tuđince, daje kišu dobrima i zlima. On utjelovljuje milost i praštanje, koji se opet javljaju u sigurnosti, jakosti, otvorenosti i ljubavi. Novozavjetni tekstovi posreduju historijsku vjerodostojnost da Isus po molitvi saobraća s 'Ocem' i da formalno živi u njegovoj sjeni.« (Isti autor, str. 222.)

48. Krist svoje propovijedanje započinje time što nas poziva na ispravljanje kursa našega života: »Promijenite se: Bog vam se u svojoj brizi za vas približava.« On nas poziva da iziđemo iz svoga sebičnoga i uskogrudnoga duha (usp. Mt. 4, 17). »Kraljevstvo Božje«, »Gospodstvo Božje« — Isusova središnja briga — jest novi poredak u Božjoj ljubavi. Riječ je o konačnom

poretku, o vječnom gospodstvu Božjem koje je započelo već sada na ovom svijetu i u našem vremenu. To je eshatološko Božje gospodstvo koje je već započelo »usred ovoga vremena« — a da se Izrael nije nanovo politički konstituirao.

Isusovo propovijedanje nosi oznaku nenadmašive žurbe: »Kairos, (pravo vrijeme) je tu.« (Lk. 12, 56)

49. Neki je pismoznanac jednom zgodom upitao Krista što je u njegovu propovijedanju najvažnije, a Krist je odgovorio: Ljubiti Boga i ljude (Mt. 19, 13—15; Mk. 10, 13—16; Lk. 18, 15—17). — Jednom drugom zgodom pak kaže da je njegova hrana, dakle njegov život, u tome da ispunja Očevu volju. — Njegovi će se učenici — prema Kristovim riječima — raspoznati po tome što se oni međusobno ljube i poslužuju i jedno su u jedinstvu Božje ljubavi. — U odnosu ljubavi stoji čovjek pred Bogom kao dijete pred svojim roditeljima: bez prava (na nešto), bespomoćno, ali u potpunom povjerenju: i tko u tom držanju malog djeteta ne stoji pred Bogom, neće ući u zajednicu s Bogom koju nam je Krist kao novi poredak ljubavi svojim otkupljenjem zaslužio.

50. Moral što ga Krist propovijeda prekida s predodžbama i uredbama njegova naroda i uopće tadanjeg svijeta: on navješta prvenstvo unutarnjega, duhovnoga u čovjeku — ljubav; njegov moral zahvaća cjelovitu osobu; on ne pozna razliku osoba pred Bogom, te se s poštovanjem odnosi prema svakom pojedincu; u njegovu moralu nalazimo pozitivan stav prema svemu što postoji; on nam navješta unutarnju slobodu koja je dar istine; temeljna melodija njegova morala jest radost; On nam očituje volju Očevu da budemo kao jedna obitelj; cilj je propovijedanja nutarnja i vanjska radost.

51. Krist i njegovo propovijedanje ostaje po njegovoj Crkvi prisutno u svakom vremenu. Konačno naš Krist jest Krist koga mi danas i sada doživljavamo, Krist kojega nam Crkva predlaže i nudi: »U najmanju je ruku sigurno da se Crkva prvih stoljeća smatrala *djelom Kristovim.* Kršćani su bili — s pravom — potpuno uvjereni da su nauka i djela Kristova, zajedno s njegovim uskrsnućem, učinili i bili uzrok tome da je Crkva nastala. Isto tako postojala je čvrsta vjera da Crkva u očitovanjima svoga života nije samu sebe utemeljila i određivala,

nego je bila uvjerena da smije činiti samo ono što je Krist htio. Ona nije nasljednica ravnopravna Kristu; ona je podložna njegovoj riječi i nalogu. Iz toga također slijedi — kao što pokazuju Djela apostolska i poslanice — da svako djelo Crkve i nosioca službe u njoj, nije 'automatski' i djelo Kristovo, nego da svako djelo Crkve treba podvrći sudu i zahtjevima Kristovim.« (Usp. K. Stelzer, »So war Jesus, so ist er«, str. 108—109.)

POVELJA (MAGNA CHARTA) KRISTOVE NAUKE

GOVOR NA GORI

52. Pred Bogom — i u povezanosti s Bogom — u dobrom su položaju u životu, jer stoje bliže otkupljenju, ili su već otkupljenjem zahvaćeni:

— siromašni
— ljudi koji trpe
— blagi
— oni koji traže Božji poredak
— koji imaju razumijevanja za druge i znaju ih opravdati
— koji su vjerni svojoj savjesti
— koji se zalažu za mir
— oni koji zbog svoje ljubavi i vjernosti prema Bogu i ljudima trpe i bivaju napadani. (Usp. Mt. 5, 3—10)

53. U svijetu je loše ali ne zato što loši ostaju loši, nego što dobri nisu dovoljno dobri. Radi se o manjini koja hrabro i dosljedno preuzima odgovornost: *Budite sol i svjetlo svijeta — nemojte se skrivati u kukavičluk!* (Usp. Mt. 5, 13—16; Lk. 14, 34; 11, 33)

54. Da li je Krist bio revolucionar? Time što je ukazao na nepravdu, grdio licemjerstvo, otkrio manjak ljubavi — svakako! Ali time da bi okrutno prouzročio kaos u društvu — nipošto! *Nemojte misliti da sam došao ukinuti zakon i proroke. Ja ih želim sadržajem ispuniti i dovesti do savršenstva!* (Usp. Mt. 5, 17)

55. Mnogo govoriti, glavno težište stavljati na vanjštinu, priskrbiti sebi ugled kod ljudi, sve to nema nikakve veze niti sa zajedništvom s Bogom, niti sa zajedništvom s Kristom. *Ako je vaš duhovni stav tek vanjština i zavaravanje, onda vaš odnos prema Bogu i prema ljudima nije u redu!* (Usp. Mt. 5, 20; 6, 1—6, 16—18)

56. Kad kršćanska ljubav ne bi mogla više učiniti nego samo da druge ne ubija i ne pljačka, onda bi bila siromašna — i s obzirom na Boga bogohulna. *Sestri ili bratu reći grubu riječ — već je to dosta velika izdaja.* (Usp. Mt. 5, 21—22)

57. Ako želiš poći Bogu, ne zaboravi da je mjesto gdje on želi da ga nađeš — čovjek. Nemoj misliti na Boga a da to bude na

račun ljudi. *I kad si na oltaru kod svetog čina, ne zaboravi ljubav prema ljudima. Ako je potrebno, napusti oltar da bi našao Boga u svojoj subraći ljudima. Najsvetiji hram Božji jest čovjek.* Usp. Mt. 5, 23—24)

58. U međuljudskim su odnosima dobrota i spremnost za pomirenje ono pametnije, uspješnije i ljubaznije. *Potrudi se oko toga da se s drugima sporazumiješ i nemoj čekati da bude kasno.* Usp. Mt. 5, 25—26; Lk. 12:, 57—59)

59. Besmisleni i neuredni seksualizam koji ne pozna nikakvih granica nije dostojan čovjeka i protivi se ljubavi. — *I ne smije se preljub promatrati kao jedini prekršaj! Ljubav ima osjetljivije oči. Najvažnije je srce, i jedino srce; ako ono neuredno poželi, već time može počiniti preljub!* (Usp. Mt. 5, 27—28)

60. *Budi u svojoj ljubavi koja potječe od Boga bezuvjetan i ne štedi svoga egoizma!* (Usp. Mt. 5, 29—30; Mk. 9, 43—48)

61. Brak je suviše vrijedan a da bi smio ostati prepušten samovoljnim ljudskim moćima. Obitelj je zdrava atmosfera u kojoj se čovjek može ispravno razvijati. Čovjek koji stoji u Bogu — kadar je potpuno se predati i bez pridržaja. Vjernost u ne-

volji velik je dokaz ljubavi. *Ja vam kažem: DA u braku (dana riječ vjernosti), jest DA za sav život.* (Usp. Mt. 5, 31—32; 19, 3—9; Lk. 16, 18; Mk. 10, 11—12)

62. Pa ipak nadnaravna ljubav može čovjeka tako usavršiti da on u Božjem životu već sada i da ne stupa u brak može naći ispunjenje. — *Pa ako i mnogi takav život promatraju kao život eunuha — bez vjere se takav život ne može razumjeti — u služenju Bogu i ljudima on je vrlo dragocjen.* (Usp. Mt. 19, 10—12)

63. Kršćanin naprosto mora činiti ono što je istinsko i pravo u Božjim očima — u ljubavi — te tako biva shvaćano i doživljavano, to je ozračje u kojem kršćanin živi. — *Zašto se zaklinjati? Je li Bog samo onda svet, a naša riječ samo onda pouzdana kad se zaklinjemo? Govorite jednostavno, onako kako u srcu osjećate, a da ni u čemu ne zavaravate! — Istina će vas osloboditi.* (Usp. Mt. 5, 33—37; Iv. 8, 32)

64. Utopija je i san očekivati da će ljudi biti savršeno pravedni. Postavljati u međuljudskim odnosima bezuvjetne zahtjeve pravednosti opterećuje više nego što može pomoći. A odreći se ljubavi radi zahtjeva

pravednosti jest izdaja same istinske pravednosti. — *Odreci se u međuljudskim odnosima svoga prava u službi dobrote.*

Uvijek u svim okolnostima ljubav ima prvenstvo. Pomaži uvijek velikodušno! Nemoj se skrivati ako te tko želi zamoliti za pomoć. Brini se za druge kao za sama sebe, i pomaži drugima onako kako sam očekuješ da drugi tebi pomognu. (Usp. Mt. 5, 38—42; 7, 12; Lk. 6, 29—31)

65. Tko je u jedinstvu s Bogom i sve ljubi radi Boga, ne smatra nikoga svojim neprijateljem. Ljubav se Božja ne zaustavlja ni pred kim. — *Ljubite svoje neprijatelje! I opraštajte uvijek!* (Usp. Mt. 5, 43—48; 6, 15—16; 18, 22; Lk. 6, 27—28, 32—36)

66. Ako Bog želi biti u razgovoru čovjekov partner u ljubavi, On ipak ostaje uvijek posve drugi, Beskonačni. Kao beskrajna ljubav on čovjeka ljubi prije nego li čovjek njega ljubi. — *Kad se molite, nemojte mnogo i komplicirano govoriti. Bog je Otac, i on zna što vam treba.* (Usp. Mt, 6, 7—8)

67. Čovjekovo je određenje nadzemaljsko. Zemaljsko je prolazno — i stalno je ugroženo. Držati čovjekovo srce i duh u okovima zemaljskoga konačno je najkobniji za-

tvor. — *Tražite ono što ima neprolaznu vrijednost i što vječno ostaje. Visoko cijenite i vežite se uz ono što je dostojno vašega srca i vašeg određenja.* (Usp. Mt. 6, 19—21; Lk. 12, 33—34)

68. Tko je izgubio svjetlo očiju, nespretno se kreće. *Tko nema svjetla u duhu, u opasnosti je čitav njegov život i njegova osoba. — Ja sam svjetlost i istina! Tko mene slijedi, ne kreće se u tami.* (Usp. Mt. 6, 22—23; Iv. 8, 12; 14, 6)

69. Bog je apsolutan. Čovjek u njemu treba sve stvorenje prihvatiti i pozitivno vrednovati. — *Ali On je jedini Gospodar. Nekoga drugoga ili nešto drugo pored Boga ne možete zazivati ili mu služiti kao gospodinu.* (Usp. Mt. 6, 24; Lk. 16, 13)

70. Prva i odlučujuća briga čovjeka ne smije biti briga oko zemaljskog života, u toj brizi ne smije on postati uznemiren te izgubiti duševni mir. Uostalom, postoji u prirodi u koju nas je Bog stavio dosta mogućnosti da čovjek može živjeti. — Koliko života uspijeva u cijelom svijetu! *Vaša prva briga neka bude da živite u redu ljubavi s Bogom i s ljudima, ostalo će doći s tim i iz tog reda ljubavi. I kao što danas postoji izlaz, tako će ga biti i sutra i u budućnosti: proživljujte današnji dan sa svim tegobama koje on zahtijeva i čekajte mirno na ono što dolazi.* (Usp. Mt. 6, 25—34; Lk. 12, 22—31)

71. Svi su ljudi djeca Božja, međusobno braća i sestre. Nisu suci jedni drugima! — *Niste tako čisti pred Bogom da biste mogli biti suci drugima! Ako jedan čovjek pogriješi, vi sigurno niste ništa bolji pred Bogom. Mnogo je poštenije i bolje u prvom redu uvidjeti i ispraviti vlastite pogreške nego suditi o pogreškama drugih.* (Usp. Mt. 7, 1—5; Mk. 4, 24; Lk. 6, 37—38, 41—42)

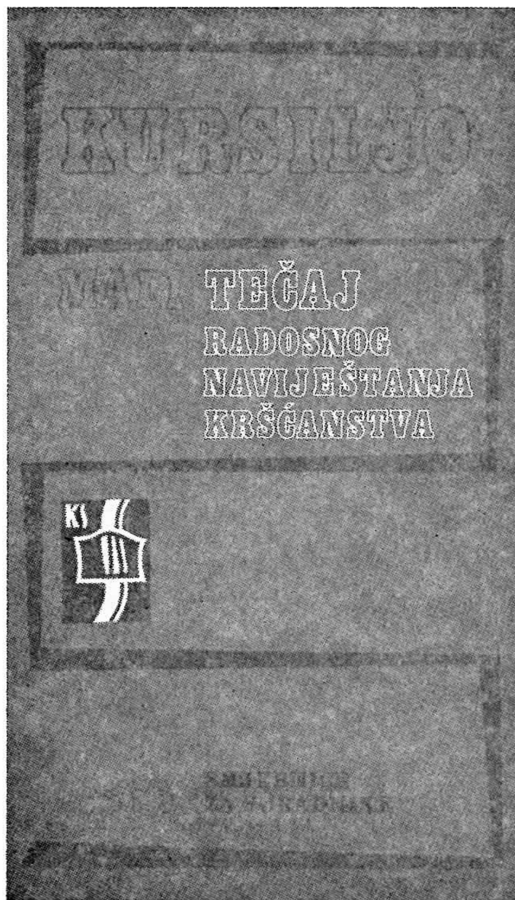
72. Dobrota bez razboritosti može se izroditi u budalaštinu. — *Budite dobri u svoj priprostosti i jednostavnosti, ali djelujte također mudro i razborito. Razmislite što i kako ćete drugome nešto reći ili mu nešto predložiti.* (Usp. Mt. 10, 16; 7, 6)

73. Bog na ovom svijetu ostaje za čovjeka »skriveni Bog«, pa ipak u očinskoj ljubavi on je čovjeku bliz. — *Budite posve povjerljivi s vašim Ocem. On vas ljubi neizmjerno više nego što i jedan otac ovoga svijeta može ljubiti svoju djecu.* (Usp. Mt. 7, 7—11; Lk. 11, 9—13)

74. Raspuštenost i neobuzdana provala požuda i nagona čine se čovjeku često kao slobodniji i širi put — kao prostrana vrata. To je međutim zavaravanje. — *Vrata k pravoj slobodi, k spasenju, uska su za sebičnost. Put prema uistinu ljudskom i s Bogom povezanom životu činit će vam se često vrlo uzak! Stoga je i malo onih koji ga nalaze.* (Usp. Mt. 7, 13—14; Lk. 13, 23—24)

75. Kako je često čovjek ugrožen od zla i laži! I kako se često osjeća u tami ugrožen, ako mu je razlučiti istinito od lažnoga, dobro od lošega, i znati ih razlikovati! *Promatrajte plodove, jer od lošeg stabla ne dolaze dobri plodovi! Dobro i zdravo stablo donosi dobre plodove!* (Usp. Mt. 7, 15—20; Mk. 12, 33)

76. Uzalud je tražiti konačne sigurnosti izvan Boga. Ne pomažu ni pobožni osjećaji, a ni ne znam kako velika vanjska djela. Sve ovisi jedino o ljubavi, o predanju, o povjerenju prema Bogu. — *Meni pripadaju oni koji Riječ Božju slušaju i izvršuju. I tko gradi na mojoj riječi, taj gradi na nepokolebivim temeljima.* (Usp. Mt. 7, 21—27)

KURSILJO 2